

1. Ἡ ὄραφὴ στὸ τμήμα αὐτὸ τοῦ σπηλαίου εἶναι κατὰμετρητὴ ἀπὸ χιλιάδες κρυστάλλινους σταλακτίτες, πού στὸ φῶς τῶν φαναριῶν λάμπουν ἐπιβλητικά. Ὀνομάστηκε αἴθουσα τῆς «χρυσῆς θροῆς».

ΣΠΗΛΑΙΟ ΒΥΘΑΚΑΣ ΔΙΡΟΥ ΜΑΝΗΣ

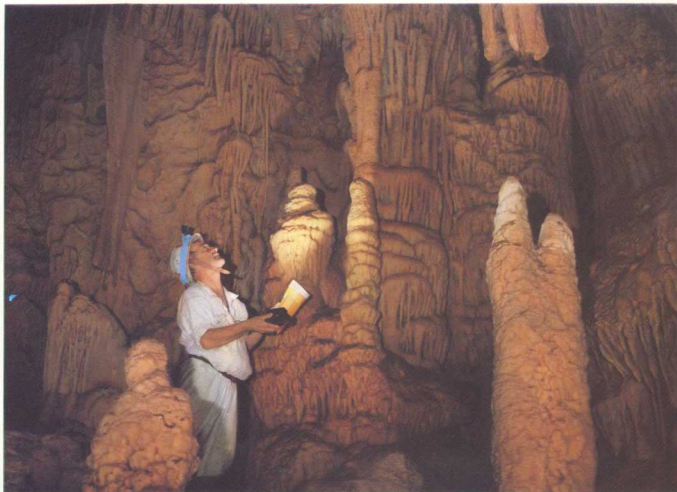
Τὸ σπήλαιο Βύθακας βρίσκεται στὴν Κοινότητα Πύργου Διροῦ τοῦ νομοῦ Λακωνίας, στὴ δυτικὴ Μάνη. Ἀπέχει περίπου ἓνα χλμ. ἀπὸ τὴ θόρεια πλευρὰ τοῦ ὄρμου Ἄρση καὶ περίπου δύο χλμ. ἀπὸ τὴ νότια πλευρὰ τοῦ συνοικισμοῦ Χαρούδα (Ὁ ὄρμος Ἄρση βρίσκεται στὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ Μεσσηνιακοῦ Κόλπου, ἀκριβῶς ἔπειτα καὶ νότια ἀπὸ τὸν ὄρμο Διροῦ). Οἱ γεωγραφικὲς συντεταγμένες πού ὀρίζουν τὴ θέση τῆς εἰσοδοῦ τοῦ σπηλαίου ὑπολογίστηκαν σὲ 36°, 36', 30" ὀρειο πλάτος καὶ 22°, 21', 30" ἀνατολικὸ μήκος.

Ἡ Κοινότητα τοῦ Πύργου Διροῦ συνδέεται μὲ ἀσφαλτοστρωμένον ὄρμον. Ἀπόσταση: 38 χλμ. ἀπὸ τὸ Γύθειο μέσων Ἀρεσπόλεως. Ἀπὸ τὸ Διρὸ ὑπάρχει λιθόστρωτος ἀμαετὸς ὄρμος, πού ὁδηγεῖ στὸ συνοικισμὸ Χαρούδα, ἀπ' οὗ μόνωπάτι περίπου 2 χλμ. θγάζει ὡς τὴν εἰσοδοῦ τοῦ σπηλαίου.

Ἡ εἰσοδος τοῦ σπηλαίου ἦταν γνωστὴ στὸς κατοίκους τῆς περιοχῆς πρὶν ἀπὸ πολλὰ χρόνια. Κανένας, ὁμως, ἀπ' ὅ,τι φαίνεται δέν εἶχε ἐπισκεφτεῖ τὸ ἐσωτερικὸ του. Καὶ τοῦτο γιατί ἡ ἀπότομη κατάρβαση, πού ἀποτελεῖ τὴν εἰσοδο-θάραθρο τοῦ σπηλαίου, δημιουργεῖ δυσχέρειες προσελάσεως.

Τὸ ἱστορικὸ γύρω ἀπὸ τὴν ἐξερεύνηση καὶ μελέτη τοῦ σπηλαίου περιληπτικά,

— Στὶς 26/5/1978 ὁ τότε πρόεδρος τῆς Κοινότητας Δρυάλου Λακωνίας (συνορεύει μὲ τὸ σπήλαιο) κ. Βασ. Μαυροειδόγγονας, προσβλέποντας τὴν ἀξία τοῦ σπηλαίου, στέλνει στὸ Τμήμα Σπηλαιολογικῶν Ἐρευνῶν (Τ.Σ.Ε.) τῆς Ε.Π.Ε.ΑΝ. (Ἐταιρεία Πνευματικῆς καὶ Ἐπιστημονικῆς Ἀναπτύξεως) σχετικὸ ἐγγραφο (ἀρ. πρωτ. 98) μὲ τὴν παράκληση νὰ ἐξερευνηθεῖ καὶ μελετηθεῖ αὐτὸ τὸ σπήλαιο.

2. Ο σταλακτιτικός και σταλαγμιτικός διάκοσμος του Βυθού είναι ίσως από τους πιο εντυπωσιακούς.

— Στις 15/6/1978 διοργανώνεται από την Ε.Π.Ε.ΑΝ. πρώτη συστηματική έρευνηση και χαρτογράφηση. Στην αποστολή έλαβαν μέρος οι σπηλαιολόγοι Στράτος Ξανθόπουλος, Γιάννης Νταής, Α. Τσακλίνης με επικεφαλής τον Κώστα Μερδενισιάνο, διευθυντή του Τ.Σ.Ε. Τμήματος Σπηλαιολογικών Έρευνών της Ε.Π.Ε.ΑΝ.

— Στις 15/9/1979 διοργανώνεται από την Ε.Π.Ε.ΑΝ. νέα έρευνα με τη συνεργασία και τη συμμετοχή του 1ου Συστήματος Προσκόπων Παπάου. Έπικεφαλής ο σπηλαιολόγος του Τ.Σ.Ε. τής Ε.Π.Ε.ΑΝ. Άλέκος Φλωράκης.

— Στις 6/6/1980 διοργανώνεται από την Ε.Π.Ε.ΑΝ., ύστερα από προτροπή του μέλους της και σπηλαιολόγου κ. Μιχάλη Καλαποθαράκου, ταξίχαρου έ.ά., συμπληρωματική έρευνα και κινηματογράφηση του σπηλαίου. Την αποστολή την ακολουθεί και κινηματογραφικό συνεργείο της τότε

Υ.ΕΝ.Ε.Δ. (ΕΡΤ 2), για την παραγωγή σχετικού τηλεοπτικού ρεπορτάζ. Στις εργασίες αυτές έλαβαν μέρος οι σπηλαιολόγοι Στέλιος Καλαποθαράκος, Στράτος Ξανθόπουλος, Έλενη Μερδενισιάνου. Έπικεφαλής ο Κ. Μερδενισιάνος.

— Τό 1981 με πρωτοβουλία του Καλαποθαράκου, ή Ε.Π.Ε.ΑΝ. κινκλιώνεται τό σπήλαιο γιά προστασία.

— Τέλος στις 13/9/1982 διοργανώνεται νέα έρευνα γιά πληρέστερη χαρτογράφηση, φωτογράφηση και συμπληρωματική κινηματογράφηση του σπηλαίου. Την αποστολή, με επικεφαλής τον Κ. Μερδενισιάνο, την αποτελούν επίσης οι σπηλαιολόγοι Άντώνης Μπαρτσιώκας, Μ. και Σ. Καλαποθαράκος, Γιώργος Λαζανάς και Βασίλης Φωκάς.

Ή είσοδος του σπηλαίου είναι θάραθρο μέ διάμετρο 4-5 μ. και κάθετο βάθος περίπου 5 μ.

Ό πυθμένας αυτού του μικρού θαράθρου είναι σκεπασμένος μέ ογκό-

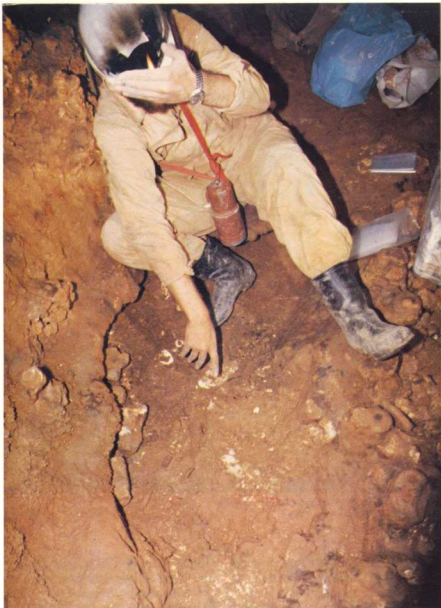
λίθους, χώμα και άλλα φερτά υλικά, πού σχηματίζουν λοφίσκο 2-3 μ. και έτσι μικραίνουν τό πραγματικό κάθετο βάθος κατά την κατάβαση, από 7 μόνο σέ περίπου 5 μ. Αύτά τά φερτά υλικά προέρχονται κυρίως από την κατακρήμνιση τής όροφης του θαλάμου, ή όπoία δημιούργησε τό θάραθρο - είσοδο του σπηλαίου.

Άμέσως μετά τή μικρή αύτή κατάβαση θρικόμαστε μπροστά σέ δυό αντίθετης φοράς κατηφορικούς διαδρόμους. Ό ένας μέ κατεύθυνση βορειοδυτική και ό άλλος μέ νότια.

Άν ακολουθήσουμε τον πρώτο διάδρομο, θά διαπιστώσουμε ύστερα από 15 μ. κατηφορική πορεία ότι στενεύει άπότομα και σχεδόν κλείνει σέ έσοχη 4μ., γεμάτη από λιθωματικό διάκοσμο.

Ή αίθουσα, πού σχηματίζει ό ΒΔ αυτός κλάδος του σπηλαίου, έχει διαστάσεις 15X7 μέτρα κατά μέσον όρο μέ ύψος 2 μ.

Άντίθετα, ακολουθώντας τό νότιο

3. Στο τρίτο κατώτερο επίπεδο του σπηλαιού σ' ένα σημείο, στο δάπεδο, φαίνονται θαμμένα θραύσματα οστών.

4-5. Τμήματα αγγείων, σιδερένια αιχμή βελούς και λευκός κ... από τα αρχαιολογικά εύρηματα που ανακαλύφθηκαν έμφανι...

διάδρομο οδηγήσαμε στο κυρίως, όπως θά δούμε, σπήλαιο.

Έτσι, μετά το θάραθρο και ύστερα από απότομη κατάβαση 1,5 μ. υπάρχει διάδρομος ελαφρά κατηφορικός μήκους 12 μ. και πλάτους 3,5-4,5 μ. με νότια κατεύθυνση. Το ύψος της όροφης κυμαίνεται από 3 μ. στην αρχή, 5 στή μέση και 2,2 στο τέλος, όπου ο διάδρομος στενεύει απότομα. Άκριβώς εκεί έχει τοποθετηθεί από την Ε.Π.Ε.ΑΝ. σιδερένια πόρτα, διαστάσεων 2,2X1,2 μ. για την προστασία του σπηλαιού.

Ός αυτό το σημείο το συνολικό βάθος, σε σχέση με την υψομετρική διαφορά από την επιφάνεια έξω απ' το θάραθρο του σπηλαιού, είναι 8 μ.

Ο μόνος λιθωματικός διάκοσμος ως αυτό το τμήμα είναι δυο μεγάλες κολόνες στη δεξιά πλευρά του διαδρόμου, λίγο πριν από τη σιδερένια πόρτα.

Κατόπιν ακολουθεί διάδρομος μικρών διαστάσεων με μήκος 2 μ. και πλάτος 0,5-1,5 μ. ενώ το ύψος του φτάνει μόλις τα 1,8 μ. Στο τέλος αυτής της στενής διάβασης υπάρχει απότομη κατάβαση 2 μ., που σχηματίζεται από τεχνητή λιθοδομή. Η κατασκευή αυτής της λιθοδομής χρειάζεται ιδιαίτερη μελέτη, για να προσδιοριστεί από ποιούς έγινε, πότε έγινε και ποιά σκοπό εξυπηρετούσε.

Από εκεί και έπειτα το μεγαλύτερο

μέρος ολόκληρου του υπόλοιπου σπηλαιού εκτείνεται νότια έως νοτιοανατολικά σε μεγάλη αίθουσα, που σε πολλά σημεία άπλως χωρίζεται με σταλακτιτικό ύλικό ή φερτά ύλικά.

Η κεντρική αυτή αίθουσα έχει διαστάσεις: μήκος περίπου 56 μ. και πλάτος κατά μέσον όρο από 5-12 μ. Το ύψος όροφης στη μέση της αίθουσας είναι περίπου 10 μ. και αποτελεί το μέγιστο ύψος όροφης του σπηλαιού.

Όλόκληρη ή «Μεγάλη Αίθουσα» είναι διακοσμημένη με φαντασμαγορικούς σταλακτίτες, σταλαγμίτες και ίδιως τεράστιες κολόνες, με κύριες αποχρώσεις κίτρινο, ρόζ και κόκκινο.

Ο θάλαμος δακτύλιος αποτελεί μερικά κ. κά φωτογραφήθηκαν.

Στό βαθύτερο νότιο τμήμα της αίθουσας, ύστερα από απότομη ανάβαση 4 μ., βρισκόμαστε σε θάλαμο με πυκνό σταλακτιτικό διάκοσμο, κυρίως μακρονοσηίδους μορφής, που θυμίζει κρυσταλλωμένη βροχή. Όνομάστηκε θάλαμος της «Χρυσής Βροχής» και αποτελεί πραγματικό δείγμα της θαυμαστής δημιουργίας της Φύσης (εικ. 1, 2).

Πριν από το θάλαμο της «Χρυσής Βροχής» υπάρχει καταπληκτική διάβαση, που οδηγεί σε δεύτερο βαθύτερο επίπεδο του σπηλαιού, 19μ. κάτω από την επιφάνεια της εισόδου στο σπηλαιό και 3 μ. κάτω από τον πρώτο δροφο-επίπεδο. Έπειτα από νέα κατάβαση 2,5 - 3 μ., ανάμεσα από

σταλαγιμίτες και τεράστιες κολόνες, βρισκόμαστε στο τρίτο βαθύτερο επίπεδο-δροφο του σπηλαιού. Είναι αίθουσα διαστάσεων κατά μέσον όρο περίπου 20X8 μέτρα, που στο τέλος συνεχίζεται άνηφορικά στην τελευταία αίθουσα-διάδρομο, διαστάσεων περίπου 16X5 μ., χωρισμένη στη μέση με συμπαγές σταλακτιτικό υλικό και κολόνες.

Το σπηλάιο σε ευθεία γραμμή έχει μήκος 115 μ. Το συνολικό μήκος των διαδρόμων του είναι περίπου 210 μ. Η καλύτερη ύψομετρική διαφορά από το επίπεδο της εισόδου του είναι 21,5 μ., ενώ το μεγαλύτερο ύψος όροφής είναι 10 μ. Το σπηλάιο καταλαμβάνει συνολικά έκταση περίπου 810 τ.μ.

Ύστερα από σχετική έρευνα, που έγινε με τη συνεργασία του βιολόγου κ. Αντώνη Μπαρτσιώκα, παρατηρήθηκαν και συλλέχθηκαν: Δολιχόποδα, ισόποδα, άραχνες, σαλιγκάρια, διπλόποδα, σκορπιό, κολεόπτερα, καθώς επίσης κουκουβάγιες και νυχτερίδες.

Οι πιο πάνω οργανισμοί δεν έχουν ακόμα προσδιοριστεί.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ - ΠΑΛΑΙΟΝΤΟΛΟΓΙΑ:
Έπιφανειακά παρατηρήθηκαν και φωτογραφήθηκαν τα έξης:

- Θραύσματα άγγελων καθώς και μεγάλα τμήματα άγγελων.
- Χάλκινα νομίσματα διαμέτρου περίπου 1 εκατοστού, στα όποια λόγω της μεγάλης οξείδωσής τους δε διακρινόταν κανένα στοιχείο από την προέλευσή τους.
- Μεταλλική (σιδερένια) αιχμή βέλους.

— Κοκάλινο δακτύλιο (πιθανώς άνηκαν σε περιδέραιο).

— Πολλά θραύσματα όστων σε διάφορα σημεία, αλλά κυρίως στο τρίτο κατώτερο επίπεδο του σπηλαιού (σημειώνεται στο χάρτη).

— Τέλος, βρέθηκε και φωτογραφήθηκε λιθοδομή, που, όπως αναφέρουμε σχετικά στην περιγραφή του σπηλαιού, κατασκευάστηκε σε άγνωστη εποχή και για άγνωστους λόγους (εικ. 3, 4, 5).

Το σπηλάιο Βύθακας θεωρείται τουριστικό, γενικού ενδιαφέροντος. Προσφέρεται μάλιστα για τουριστική αξιοποίηση και εκμετάλλευση για τούς παρακάτω λόγους:

- 1) Έχει ωραιότατο σε σχήματα και χρώματα λιθωματικό διάκοσμο, που δημιουργεί καταπληκτικό δάσος από επίβλητικές κολόνες, σταλαγιμίτες και σταλακτίτες.
- 2) Η δαπάνη για έσωτερική διευθέτηση του σπηλαιού, από πλευράς τουριστικής διαδρομής, απαιτεί μι-

κρά έξοδα επειδή η προσπέλασή του είναι σχετικά εύκολη.

3) Η αξιοποίηση του σπηλαιού θα συμβάλει στη γενικότερη σπηλαιολογική ανάπτυξη του Διρού, σε συνδυασμό με τα ήδη αξιοποιημένα σπηλάια Βλυχάδα και Άλεπότρυπα. Η φήμη, βέβαια, του σπηλαιού Βλυχάδα και η όμορφιά του δεν είναι ενδεικτικά στοιχεία, επειδή δεν μπορεί να γίνει σύγκριση Βύθακα και Βλυχάδας ή και Άλεπότρυπας (προς το παρόν δεν έχει δοθεί στο Κοινό). Αντίθετα, όμως, απ' ό,τι αρχικά διαφαίνεται, όλα τα σπηλάια της περιοχής αξιοποιούμενα θα δημιουργήσουν παγκόσμιας φήμης σπηλαιολογικό συγκρότημα κατά το πρότυπο της πόλης Ποστόινα της Γιουγκοσλαβίας.

Κώστας Μερδενσιάνος

Σπηλαιολόγος

The Cave of Vythakas at Dyros, Mani: A Promising Case

K. Merdenesianos

The cave Vythakas is located at Pyrgos Dyrou in the western Mani, Peloponnese.

The entrance of the cave is a gorge five meters deep and four to five meters wide. The bottom of this small gorge is covered by huge stones, earth and other transferred material that forms a hillock two to three meters high. Thus, the real depth of the gorge, when going down, is diminished from seven to five meters, approximately. Immediately after one has descended he stands in front of two sloping and opposite in direction corridors, leading NW and south, respectively. The south corridor gives access to the main cave, where the following objects have been surveyed and photographed:

- Sherds of various sizes.
- Bronze coins (diameter 1 cm) that due to their heavy oxidation did not exhibit any indication of origin.
- Metal arrow heads.
- Bone rings, probably from a necklace.
- Bone fragments located in various spots but mainly in the lower level of the cave. A stone wall of unknown as yet date and function was discovered and photographed.